

## Sammanfattning

Liksom andra slottsplaneringar har också Svartsjö haft många kringbyggnader. Nu återstår endast tre; nämligen Äldfruhuset, Tingshuset och Trädgårdsmästarbostaden, samt några hus från anstalten. Byggnaderna kring vasaborgen revs under 1600- och 1700-talen. På 1760-talet uppförde kungaparet flyglar framför slottet, samt äldfruhus, värdshus m.m. Flyglarna revs under början av 1800-talet och övriga byggnader har successivt tagits bort.

När Svartsjö slott byggdes om till anstalt, omkring 1890, uppfördes flera nya byggnader. Dessa grupperades kring slottet och förbands med en mur. Byggnaderna revs när anstalten flyttade. Några anstaltsbyggnader finns kvar längs vägen; exempelvis Vita huset och Fyrkanten.

Detta vårdprogram behandlar Tingshuset, Äldfruhuset och Trädgårdsmästarbostaden vid Svartsjö slott.

Ett Tingshus har funnits på Svartsjö åtminstone sedan början av 1700-talet. Den byggnad som numera benämns tingshuset uppfördes som värdshus 1769, men byggdes om till tingshus på 1820-talet. 1875 inreddes den södra delen av byggnaden till poststation, där posten hade verksamhet fram till 1994. 1901 byggdes delar av huset om till bostäder. På 1930-talet var huset i mycket dåligt skick med röt- och sättningsskador och taket släppte in vatten. Att renovera ansågs lika dyrt som att bygga nytt och Tingshuset hotades av rivning. På 1960-talet gjordes en genomgripande renovering då gamla snickerier i många fall ersattes med nya.

Äldfruhuset på Svartsjö är det tredje i ordningen och uppfördes 1769. Ursprungligen benämndes huset Stallstatsflygeln och härbärgerade stallorganisationen. Det är oklart vid vilken tid huset blev bostad för äldfrun, men 1817 hade det denna användning.

Äldfruhuset uppfördes i korsvirkesteknik och hade oputsade fyllningar av tegel. På grund av problem med drag putsades fasaderna omkring 1820. Vid ombyggnaden 1916 förstärktes ytterväggarna med spåntad panel på några ställen. Väggarna kläddes sedan med panel, som målades gul.

Trädgårdsmästarbostaden är, efter slottet, den äldsta byggnaden på Svartsjö. Den uppfördes 1761-1762 på grundmurarna efter den äldre trädgårdsmästarbostaden, som var förfallen och inte ansågs möjlig att reparera.

För ritningarna till den nya trädgårdsmästarbostaden svarade överintendent C. J. Cronstedt. Kostnaden för bygget beräknades till 12237 Dlr kmt. Enligt Roy Dahl reveterades huset 1762 och knutarna kläddes med bräder.

Från 1880-talet, när slottet byggdes om till tvångsarbetsanstalt, härbärgerade trädgårdsmästarbostaden istället fängelsedirektörens assistent.

1989 sålde Byggnadsstyrelsen Trädgårdsmästarbostaden till Ekerö kommun. År 2000 köpte SFV tillbaka huset och marken.

De tre byggnaderna har haft en central roll i slottets ekonomi och funktion, såväl under den kungliga tiden när de rymde verksamheter med anknytning till hovet, som när de användes av anstalten. Slottet skulle förlora mycket av sin identitet och samhällshistoria utan dessa kringbyggnader och det skulle bli svårare att förstå hur det kungliga lustslottet Svartsjö var organiserat.

I sina ursprungliga utföranden speglade de tre byggnaderna tre vanliga konstruktionstyper för komplementbyggnader vid de kungliga slotten. Tingshuset med sin panelklädda timmerstomme, det i korsvirke uppförda Äldfruhuset och Trädgårdsmästarbostadens timmerstomme som från början var reveterad.